

ועדת חקירה מגיעה לבג"ץ

פסק הדין שניתן לאחרונה בבג"ץ בעניין הקמת ועדת חקירה ממלכתית לחקירת נושאים הכרוכים במלחמת לבנון נרון בפני הרכב של 7 שופטים והוכרע ברוב של ארבעה נגד שלושה. שופטי הרוב דחו את העתירה במלואה, ואפילו שופטי המיעוט נמנעו מלהורות במפורש על הקמת ועדת חקירה ממלכתית. במקום זאת סברו שיש לפסול את ועדת הבדיקה הממשלתית (ועדת וינוגרד), ולהחזיר את הנושא לממשלה, נראה מתוך הנחה שבמקרה כזה לא תהיה לממשלה ברירה אלא למנות ועדת חקירה ממלכתית. וכאמור, דעה זו נותרה במיעוט. פסק הדין, בנושא שבג"ץ לא היה צריך לעסוק בו, משתרע על למעלה מ־110 עמודים. נקודות האור היחידה הוא פסק דינו של השופט גרוניס, אחד משופטי הרוב, המלמד על מגמה לצמצם את התערבות בג"ץ בהחלטות שלטוניות.

עתירות למינוי ועדת חקירה הוגשו פעמים רבות בעבר בנושאים מגוונים שכללו הפלת מטוס נוסעים לובי מעל סיני, התמוטטות שערי ניירות ערך בבורסה,

מינוי עורך דין בראון ליועץ משפטי לממשלה, ניסיון ההתנקשות בחאלד משעל ועוד. המאפיין את פסקי הדין הרבים שניתנו בנושא הוא, שבכולם נדחתה העתירה. בכולם (פרט לאהרון) לא הייתה גם מחלוקת לגבי התוצאה. ניתן אפוא לומר, שהאנרגיה השיפוטית העצומה שהושקעה הייתה לריק וגם ההוצאות המרובות שהושקעו בהתדיינויות ירדו לטמיון.

אולם למרות ניסיון העבר, ולמרות שהרכבה האישי של ועדת וינוגרד ללא דופי, וכינו לבג"ץ הנוסף, בעניין מלחמת לבנון – כנראה מחמת התחושה שהתערבות בג"ץ בנושאים שאינם שייכים לו הולכת וגוברת, ויזמה של ההתערבות בנושא ועדת החקירה בואיבוא, גם אם יתמהמה. תחושה זו נתמכת על ידי הניסוחים המעורפלים של בג"ץ בנושאים שאינם בתחומי: במקום לומר שזה נושא שבג"ץ לא יתערב בו – מוצאים אנו בפסיקה ביטויים שלפיהם הביקורת השיפוטית על החלטת ממשלה בעניין ועדת חקירה "היא, בפועל, מצומצמת" ו"תיתכן רק" במקרים חריגים ונדירים". אין תימה שבכל פעם נמצאים עותרים,

המשוכנעים שהנה צץ המקרה הנדיר. באחד המקרים הקודמים שבהם הייתה עתירה לבג"ץ להורות על מינוי ועדת חקירה, ציין השופט שלמה לויץ בפסק דין המשתרע על פחות מחצי עמוד – והנושא אינו מצדיק יותר מזה – כי "לא ניתנה לאזרה הבודד זכות חוקתית לאלץ (את הממשלה) לעשות מעשה שאינה הפצה לעשותו". אולם רוב השופטים העדיפו את הנוסחה המשמרת את פוטנציאל ההתערבות של בג"ץ "במקרים חריגים ונדירים". נראה שקשה לבג"ץ להורות שיש תחום הנמצא מחוץ להישג התערבותו.

ישנם נושאים שבהם אין מקום להתערבות בג"ץ, ושאלת הקמתה של ועדת חקירה ממלכתית היא אחת מהן. בג"ץ מתקשה להכיר בכך, ולכן נדרשת התערבות של הכנסת, שתגדיר תחומים שבהם אין מקום להתערבותו או שתצמצם את עילות ההתערבות בנושאים כאלה. חקיקה כזו תשפר את פעולת בג"ץ ותשחרר אותו מהעומס המיותר וחסר התועלת הכרוך בפסיקה דוגמת זו העוסקת בהקמת ועדת חקירה.